

**TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN UMUTSUZLUK VE
KAYGI SEVİYELERİ İLE EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA**

**“A RESEARCH OF DETERMINATION OF HOPELESSNESS AND
ANXIETY LEVELS OF STUDENTS STUDYING TOURISM EDUCATION
IN TERMS OF ATTITUDES OF EDUCATION”**

Yrd. Doç. Dr. Rüya EHTİYAR*

Engin ÜNGÜREN**

Özet

Turizm işletmeleri global düzeyde incelediğinde sosyal ve psikolojik sorunların fazlalaştığı görülmektedir. Kaygı ve umutsuzluk kavramlarının bireyin ruhsal sağlığı içerisinde değerlendirilmesi ve turizm öğrencilerinin sektörden uzaklaşması, turizm eğitimi veren kurumların etkinliğiyle beraber öğrencilerin sosyo-psikolojik durumlarını incelemeyi gerektirmektedir. Sağlık, yaşamı sürdüren ana etmen olduğundan dolayı kişinin biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden uyum içinde olmasıdır. Araştırma lise ve üniversitede turizm eğitimi alan toplam 496 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Umutsuzluk ve kaygı arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmış ve öğrencilerin almış oldukları eğitime yönelik tutumlarıyla kaygı ve umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı ilişki belirlenmiştir. Öğrencilerin okul ve aileleriyle iletişimlerinin daha etkin hale getirilmesi, liselerde bulunan rehberlik servislerinin verimliliğinin artırılması, üniversitelerde kariyer planlama hizmetlerinin sunulması, öğrencilerin sosyal yönlerini geliştirici ve birbirleriyle yakınlaşmalarını sağlayıcı çalışmaların yapılması, öğretim elemanlarının öğrencilere mentorluk konusunda daha aktif şekilde yardımcı olmaları öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişimleri konusunda yardımcı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Turizm eğitimi, umutsuzluk, durumluk ve sürekli kaygı

---

*Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Antalya, e-posta: ruya@akdeniz.edu.tr

** Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi, Araştırma Görevlisi, Alanya-Kestel,
e-posta: enginunguren@akdeniz.edu.tr

Abstract

As far as the tourist ventures are concerned, we regret to state that social and psychological problems are on the increase. In addition to this, students' negative approach to the sector, together with their personal anxiety and hopelessness, requires an elaborate study not only of their socio-psychological cases but of the activities of such schools as well. Health as being the basic factor in one's survival is to be in conformity with biological, psychological and social aspects of life. The sample of research was realized of 496 high school students and undergraduates who study tourism. According to results of this research meaningful and positive relation is determined between hopelessness and state-trait anxiety. Besides meaningful result attitudes of education is determined on hopelessness and state-trait anxiety. Those which will help to improve students' vocational and personal developments are as follows; to urge students to be in direct communication with their school and parents, to have the Counseling Service in high school work much more effectively, to provide undergraduates with career-planning services at universities, to encourage student interaction and make every effort to help them socialize, to let the Members of Staff to offer more active counselling opportunities for students.

Keywords: Tourism education, hopelessness, state and trait anxiety

GİRİŞ

Turizmin lke ekonomilerine yapmış olduğu katkı sürekli bir artış göstermektedir (Keung, 2000: 121). Uluslararası turizm pazarından daha fazla pay almak isteyen ülkelerin, fiyat ve fiyat dışı unsurlara bağlı olarak rekabete giriŐmesi, modern turizm anlayıŐının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki iliŐkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleŐtirilmesi zorunluluğu, büyük lde sektörde istihdam edilen iŐgücünün meslek ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır (Christou, 1999: 683; Alp, 1992: 47). Nitelikli insan gcde ancak etkin ve kaliteli turizm eğitim ve öğretimiyle sağlanabilir (nlnen, 2000: 218). İnsan kaynağına yatırım yapılmadığı sürece fiziksel ve teknolojik donanımın ve ekonomik geliŐmelerin hizmet kalitesinin arttırılmasında ve geliŐtirilmesinde tek başına önem ifade etmemektedir (Seymen 2002: 17).

Turizm iŐletmelerini global düzeyde incelediğinde sosyal ve psikolojik sorunların fazlaŐlaŐtıėını görülmektedir. İŐ gören devir oranlarının yüksek olması (Wood, 1992; Iverson ve Deery, 1997; Siu ve ark., 1997; Hiemstra, 1990; KuŐlvan ve KuŐlvan, 2004) sektör alıŐanlarında tükenmişlik belirtileri

başlaması (Akoğlan-Kozak, 2001; Zohar, 1994), iş tatminin düşük olması (Aktaş ve Ehtiyar, 1995) turizm eğitimi almış kişilerin zamanla sektörden uzaklaşması gibi olumsuz etkenler verimliliği ve hizmet kalitesini düşürerek maliyetlerini artırmaktadır.

Turizm eğitimi alan öğrenciler sektörün potansiyel birer temsilcisi durumundadır. Fakat sektörün içerisinde barındırdığı sorunların öğrencileri sektörden uzaklaştırdığı yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. “Bir eğitim sisteminin etkinliğinin ve kalitesinin, eğittiği kişilerin iş gücü piyasasındaki yer ve konumlarıyla ölçülmesi” (Ünlüönen 2004:109), turizm eğitimi veren kurumların etkinliği ve kalitesiyle beraber öğrencilerin sosyo-psikolojik durumlarını incelemeyi gerektirmektedir.

Turizm eğitim kurumlarının temel amacı, turizm sektöründe iş göreceklemanları temel eğitimden geçirerek tüm eğitim alanlara turizm bilinci ve felsefesini kazandırılmasıyla turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunarak turizm sektörüne yetişmiş kalifiye personel sağlamak (Mısırlı, 2002: 42), yönetim tekniklerini öğretmek dünyada hakim, kabul görmüş anlayışa uyum sağlamak, yeni kavram, fikir ve teknolojileri kavrayabilecek üst düzey turizm profesyonellerini yetiştirmektir (Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 80). Bu amaçları kapsayan eğitim sürecinin uygulama, ekonomik olma, gelişmelere uyum sağlayarak hayata hazırlayıcı olma, devamlılık, topluma ve sektöre dönük olma içeriğini taşımalıdır (Aklan ve ark. 1996: 17). Turizm, alanındaki altyapı yatırımları, nitelik ve nicelik açısından ne kadar yeterli olursa olsun sosyal üst yapı yatırımları içerisinde en önemli unsuru oluşturan turizm eğitimi ile desteklenmedikçe yarar sağlamayacaktır (Tüyluoğlu, 2003: 10).

Ülkemizde turizm eğitimi veren okul sayıları daha çok yükseköğretim düzeyinde yoğunlaşması bazı sorunları gündeme getirmektedir. Avrupa Birliği’ndeki ülkelerin mevcut turizm eğitimi veren kurumları incelendiğinde genelde kurslar ve ortaöğrenim düzeyinde yoğunlaşmakta olduğu görülür (Pelit ve Güçer, 2006: 142).

Turizm eğitimi veren kurumların sayısındaki artışın, mezunların sayısındaki artışına yansımaya rağmen sektöre yansımaması diğer bir sorunu oluşturmaktadır (Eser, 2002: 144). Çünkü turizmle ilgili meslek ve meslekte çalışanlar, eğitilmiş iş görenler ve mezunlar herhangi bir yasal düzenlemeyle korunmamaktadır (Mısırlı, 2002: 41). Bu durumda mezunları başka sektörlerle yönelmektedir. Yapılan araştırmalardan turizm eğitimi veren okullardan mezun olan öğrencilerin zamanla sektörden ayrıldığı saptanmıştır (Tablo 1). Aşağıda yer alan tablo 1’de turizm eğitimi almakta olanlar veya turizm eğitimi almış olanlar üzerine yapılan araştırmalar özet halde sunulmuştur:

Yazar/ Yazarlar	Temel Bulgu
Kızılırmak (2000), Kuşluvan (2000), Ağaoğlu (1991), Tüylüoğlu (2003), King ve arkadaşları (2003), Altman ve Brothers (1995)	Turizm sektörünün işgücü ihtiyacını, turizm eğitimi almamış işgücünü istihdam ederek karşılamakta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca turizm eğitimi almış mezunların büyük çoğunluğunun turizm sektörü dışında istihdam edildiği saptanmıştır.
Ünlüönen (2004), Kuşluvan ve Kuşluvan (2000)	Öğrencilerin okumakta oldukları programa ve mezuniyet sonrası iş imkanları ile ilgili değerlendirmelerinde zamanla olumsuz yönde değişimler saptanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun seçtiği bölümden pişman oldukları ifade edilmiştir.
Aksu ve Köksal (2005)	Öğrencilerin sektöre karşı olumsuz bir tutum ve görüş içerisinde oldukları saptanmıştır. Çoğunlukla olumsuz tutum ve görüş içerisinde olan öğrencilerin yanında olumlu görüş beyan eden öğrenciler de bulunmuş, bu öğrencilerin üniversite giriş sınavında turizm bölümünü ilk sırada ve istekli seçtikleri, stajlarını yurt dışında gerçekleştirdikleri belirtilmiştir.
Güzel (2006), Aktaş ve Boyacı (1992)	Yükseköğretim kurumlarında sunulan turizm eğitiminin hizmet kalitesi bakımından öğrencilerin beklentilerini karşılamadıklarını ve tatmin düzeylerinin oldukça düşük olduğunu tespit edilmiştir.
Kozak ve Kızılırmak (2001), Pavesic ve Brymer (1990), Baron ve Maxwell (1993), Jenkis (2001), Pavesic ve Brymer (1990), Getz (1994)	Staj yapan öğrencilerin yapmayan öğrencilere göre daha olumsuz tutum içinde olduklarını saptanmıştır. Turizm eğitimi almış mezunların zamanla turizm sektöründe çalışmak istemediklerini ifade edilmiştir.
Pelit ve Güçer (2006), Gökdeniz ve ark. (2002), Çakır (1998), Kuşluvan ve Kuşluvan (2000), Baron ve Maxwell (1993)	Öğrenciler, verilen eğitimin staj esnasında yarar sağlamadığını belirtmiş ve staj yaptıkları kurumlarının kendilerini ucuz iş gücü olarak gördükleri ifade edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin stajlardan memnun olmadıkları ve stajın öğrencileri meslekten uzaklaştırdığı saptanmıştır.
Demirer (2000), Johnstone (1994)	Turizm işletmeciliği öğrencilerinin, sektör temsilcilerinin beklentilerini tam anlamıyla karşılamadıkları tespit edilmiştir.
	Turizm işletmeciliği öğrencilerinin beklentilerinin sektörlere uyum sağlamadığını saptanmış ve çalışma koşullarının öğrencileri

Koyuncu (2000)	olumsuz tutum içersine sürüklediği ifade edilmiştir.
Üzümcü ve Bayraktar (2004)	Turizm eğitmenlerinin verdiği mesleki eğitimi etik açısından inceledikleri araştırmada, etik ilkelerin tam olarak uygulanmadığını ve verilen eğitimin yetersiz olduğunu saptamışlardır.
Cooper ve Shepherd (1997)	Turizm eğitimiyle turizm sektörü arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, turizm endüstrisinin düşük statülü iş imkanı sunduğunu ve turizmin kariyer değeri yüksek bir sektör olarak algılanmadığını ifade etmişlerdir.
Purcell ve Quinn (1996)	Turizm endüstrisinde çalışanların eğitim durumları diğer sektörlerde çalışanlara göre düşük kaldığı tespit etmiştir.
Koko ve Guerrier (1994)	Turizm eğitimi almış mezunların çalışma koşulları ve katılım ve gelişim fırsatlarının sınırlılığı, motivasyon yetersizliği ve iş tatminsizliğinden dolayı sektörü terk ettiklerini saptamışlardır.
Casado (1992)	Konaklama işletmeciliğine öğrencilerinin mezun olmadan önce oldukça gerçekçi beklentilerinin olması ve işe alımlarında başarılı olacaklarını umduklarını ifade etmelerine rağmen konaklama işletmelerindeki sirkülasyonun yüksek olduğunu saptamıştır.

Tablo 1: Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Üzerinde Yapılmış Çalışmalarla İlgili Literatür Taraması

Turizm eğitimini ve öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yakın tarihli ve önceki tarihli araştırmalardan turizm eğitimi almış özellikle üniversite mezunlarının sektörü terk etme ve başka sektörlerde çalışmak istedikleri anlaşılmıştır. Bu sorunların önceki dönemlerden günümüze kadar devam ediyor olması, yapılan çalışmalar sonucu öne sürülen çözüm önerilerinin uygulamaya dönüştürülmesinde başarıya ulaşamadığı izlenimini vermektedir.

Hawthorne deneylerinden, verimli çalışmanın kaynağını mutlu çalışanın oluşturduğu kabul görmektedir (Tutar, 2007: 125). Mutluluğun kaynağını ise çalışanların umut düzeylerinin yüksekliğine karşı kaygı düzeylerinin düşüklüğü ile açıklanmaktadır. İnsanın sağlığı konusunda 1978 Alma-Ata Bildirgesi kapsamında Dünya Sağlık Örgütüne üye tüm devletlerin kabul edildiği bildirmede, sağlığın "hastalık olmayışı" şeklinde yapılan tanımını "bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali" olarak formüle edilmiş ve bunun temel bir insan hakkı olduğunu vurgulamıştır (Ünal ve ark. 1994: 3). Başka bir anlatımla sağlık, yaşamı sürdüren ana etmen olduğundan dolayı kişinin biyolojik, psikolojik, sosyal yönden

uyum içerisinde olmasıdır (Arslan ve Kutsal, 1999: 173). Kaygı ve umutsuzluk kavramında bireyin ruhsal sağlığı içerisinde değerlendirilen bir olgu olmakla beraber, günümüz modern dünyasında oldukça yaygın yaşandığı belirtilmektedir.

KAYGI (ANKSİYETE)

Kaygı, tehlikeyle baş etmek için uyum sağlayıcı bir mekanizma, temel bir insan duygusu ve çok yönlü bir duygu durumu olup, bilişsel öğeleri, öznel duyguları, fizyolojik belirtileri ve davranışları içerir (Özusta, 1995: 32). Kaygı, yaşamı tehdit eden ya da tehdit şeklinde algılanan içten (intrapşik) veya dıştan (çevresel) kaynaklanan bir tehlike, tehlike olasılığı ya da tehlike olarak algılanıp yorumlanan bir durum karşısında yaşanan duygu durumudur (Güleç ve Köroğlu, 1997: 453).

Psikiyatrik açıdan kaygı, somatik (bedensel) belirtilerin eşlik ettiği, normal dışı, nedensiz bir tedirginlik ve korku hali diye tanımlanır. İnsanlar genel olarak kaygıyı, geleceğe yönelik endişe, kararsızlık, karmaşa, korku, kısaca gelecekte kötü bir şey olacakmış gibi duyumsarlar. Kaygı, insanlık tarihi boyunca en sık kullanılan sözcüklerden biri olmuştur (Köknel, 1999: 158-159).

Kaygı sözcüğü etimolojik açıdan incelendiğinde kökünün Latince`de dar geçit anlamına gelen “angustioe” (Freud, ---: 225) ve eski Yunanca`da “anxietas” olup endişe, korku, anlamına geldiği görülmektedir (Köknel, 1998: 119).

Kaygı duygusu bulaşıcı bir özellik taşıyarak (Geçtan, 2003: 168), kişinin gelişim süreci içinde bulunduğu çevresel koşullara göre kaygı düzeyi şekillenmeye başlar. Kaygı duygusu kişinin anne-babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının davranışlarına göre değişme gösterir (Alisınanoğlu ve Ulutaş, 2000: 16). Anne-baba tutumlarının çocuğun öz saygı düzeyine etkide bulunabileceğini, özellikle reddedilen, aşırı disiplinle yetiştirilen ve aşırı korunmuş çocukların daha düşük öz saygıya sahip olduklarını, bunun da utanma, sıkılma ve kaygı ile ilişkisinin olabileceği belirtilmektedirler. Kişinin hayatında bulunan her bir kavram kaygı oluşturabilmektedir. Kişilerin olaylara yükledikleri anlamlardan, algılama düzeylerinden, kişisel farklılıklardan kaygı seviyesini değiştirmektedir (İnanç, 1997: 9-11). Depresyonun kaygı düzeyine etkisinin psikopatolojik incelenmesinde, kaygının kalıtımsal, çevresel ve toplumsal etmenlerle de geçtiği görülmüştür (Özusta, 1995).

Kaygı hafif ve orta şiddetten şiddetliye kadar yaşanır ve orta şiddette kaygı isteklendirme (motivasyon) sağlamada yararlı olur (Beser ve Öz, 2003: 48). Yoğun kaygı, kişinin yaşayabileceği en katlanılmaz duygulardan biridir. Çünkü kaygılı insan, kendini çaresizlik içerisinde hisseder. Özellikle güç kazanma, yükselme ve çevreye egemen olma kavramlarına çok önem veren kişilerde bu duygu daha da yoğunudur (Horney, 1999:36).

İnsanlar kaygıyı gelecekle ilgili olumsuzluk, karamsarlık, başarısızlık, endişe, umutsuzluk duygularıyla birlikte dile getirmesinin yanında, fiziksel ve toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürme işlemine katkıda bulunarak insanı motive edici, tehlikelerle baş etmek için uyum sağlayıcı, bilişsel öğeleri, öznel duyguları, davranışları içeren çok yönlü bir duygu durumunu da içermektedir (Özusta,1995: 33; Güleç ve Köroğlu, 1997: 450).

Kaygı ile ilgili kavramsal çalışmalarda, durumluk kaygı (state anxiety) ve sürekli kaygı (trait anxiety) Cattell ve Scheier (1958) faktör analizi çalışmalarıyla ortaya atılmış ve Spielberg (1966) çalışmalarıyla iki kaygı kavramı oluşturulmuştur. Spielberg; durumluk kaygıyı (state anxiety) kişinin özel durumları tehdit edici olarak yorumlaması sonucunda oluşan, şiddeti ve süresi, algılanan tehdidin miktarı ve kişinin tehlikeli durum yorumunun kalıcılığıyla ilişkili, sürekli karşılaşılmayan olaylarda bireyin gösterdiği geçici duygusal tepkiler olarak ifade eder. (Özusta, 1995: 33). Bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissedilen sübjektif korkudur. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı seviyesinde yükselme, stres ortadan kalkınca, düşme olur . Sürekli kaygıyı (trait anxiety/Chronic anxiety) bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Kişinin içinde bulunduğu durumu stresli olarak algılaması normal olan bir durumu tehlikeli ve öz değerlerinin tehdit edildiğinin zannedilmesi sonucu oluşan kaygıdır. (Öner ve Compte, 1983: 2).

UMUTSUZLUK

1950`den bu yana psikologlar ve psikiyatrlar, umudun sağlıktaki ve kendini iyi hissetmedeki rolüne vurgu yaparak, umudu amacın gerçekleştirilmesindeki olumlu beklenti olarak açıklarlar (Cheavens ve ark., 2006: 136). Umudun en büyük özelliği, olumlu gelişmelerle beraber, bir çıkış yolu olduğuna ilişkin inanç ve planların başarılıacağı öngörüsüdür.

Umutsuzluk, hayata ve geleceğe bakıştaki kötümserliğin (pessimism) (Lavender ve Watkins, 2004: 130) yükselmesine karşıt iyimserliğin (optimism) düşmesi veya ortadan kalkmasıyla açıklanır (Kashani ve ark. 1991: 331). Gelecekte olabilecek her şeyin şimdikinden daha iyi olmayacağı (Bayam ve ark. 2002:7) ve geleceğe yönelik olumsuz bakış umutsuzluk kavramının ögesini oluşturmaktadır (O`Connor ve ark., 2004: 1100). Carver ve Scheier (1990) iyimserliği, gelecekte iyi yaşantıların beklenmesi, kötümserliği de gelecekte kötü yaşantıların beklenmesi şeklinde açıklamaktadır. Kötümserlik, kişinin durumluk negatif halini ifade etmektedir. Yani o ana baktığı olumsuzluktur. Olumlu yaşantılar kurgulamada yetersizlik ve gelecek hakkında olumsuz yaşantıyla ilgili beklentinin artması kurtuluş yok (no rescue) algısına zemin oluşmakta ve kurtuluş yok algısı da umutsuzluk düzeyini attırmaktadır (Atay ve Gündoğar, 2004: 47). Kısaca

umutsuzluk, bireyin geleceğe yönelik kötümserliği olup, depresyon ve intihar arasındaki arabulucudur (O'connor ve ark., 2000: 155).

Birçok araştırmada depresyon, intihar ve umutsuzluk arasında yakın bir ilişki bulunmuş ve umutsuzluğun intihar davranışını yordalayıcı önemli bir bilişsel değişken olduğu belirtilmiştir (Bradley ve ark., 2004; MacLeod ve ark., 2005; Palmeri ve Connelly, 2005). Umutsuzluk duygusu depresyonu ağırlaştırarak yaşam kalitesini kötüleştirir. Depresif kişiler, kendilerini kusurlu görerek, kendileri için gerekli olan gelişim kaynaklarına sahip olmayacağı inancı onların geleceğini umutsuz algılamalarına yol açar (Palmeri ve Connelly, 2005: 164). Depresyona bağlı ölüm nedenlerinin önde geleni intihar olması, umutsuzluğun bunu önceden belirleyecek bir unsur olması umutsuzluğu ölçmenin önemini açığa çıkarmaktadır (Seber ve ark., 1993: 142).

Umutsuzluğun ölçümü konusunda yoğun çalışma yapan Beck, psikoterapi gören intihara teşebbüs etmiş hastalarla ilgili araştırmasında, umutsuzluk ve intihar arasında bir ilişki bulmuştur. Beck, umutsuzluğu, kişilerin objektif ve gerçekçi bir nedeni olmadığı halde, deneyimlerine yanlış anlamların yüklemesi, amacına ulaşmak için çaba sarf etmediği halde bunlardan negatif sonuçlar beklenmesi ve bunun sonucu olarak gelecek hakkında olumsuz beklentileri olan, daha genel anlamıyla geleceğe kötümser tutumlarının olması şeklinde tanımlamıştır (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994: 311; Abbey, 2006: 174).

Ergenlerde depresyonun tipik özellikleri incelendiğinde, öfke ve sinirlilik davranışları, davranış sorunları, umutsuzluk ve içe kapanma gibi durumları içerir. Depresyondaki ergen, umutsuzluk, yararlı ve anlamlı bir hayat yaşayabileceğinden umidini kesme, kendine değer vermeme düşüncesi ve yoğun bir karamsarlık hisseder (Tümekaya, 2005: 446). Ergenlerin akıllarına geleni yapmakta aceleci ve sabırsız olmaları umutsuzlukla birleşince (Rutter ve Behrendt, 2004: 295), kendilerini öldürme eylemlerini (özkıyım) kolaylaştırır ve hızlandırır. Ceyhun ve Ceyhun (2003) da araştırmasında liseli kız ve erkek öğrencilerin intihar fikri ile umutsuzluk arasında bir ilişki bulmuş ve umutsuzluğun artması ile intihar olasılığının yükseldiğini saptamıştır.

YÖNTEM

Araştırma üniversitede ve lisede turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerini karşılaştırmayı ve almış oldukları eğitime yönelik tutumlarının farklılık oluşturup oluşturmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. Örneklem içerisinde yer alan öğrenciler, olasılıklı örnekleme yöntemi içerisinde yer alan zümrelere göre örneklem yöntemi uygulanarak oluşturulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Antalya ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Antalya Barosu Anadolu Meslek Ve Kız Meslek Lisesi Ağırlama Gıda Teknolojisi bölümü ve Antalya Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileriyle Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun konaklama ve seyahat bölümü son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.. Anketler ilgili kurumlar gereken izinler alınarak öğrencilere dağıtılmış, geriye toplam 516 anket toplanmıştır. 20 anket eksik doldurulduğu için 496 (evrenin %38'i) anket üzerinden değerlendirilme yapılmıştır. Araştırmanın örnekleme giren öğrencilerin eğitim kurumlarına göre dağılımı tablo 1'de gösterilmiştir.

Cinsiyet	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	82	% 39	161	% 57	243	% 49
Erkek	130	% 61	123	% 43	253	% 51
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

Tablo 2: Örnekleme Giren Öğrencilerin Eğitim Kurumuna Göre Dağılımı

Tablo 2.'de görüldüğü üzere örneklemin % 49'unu (243 kişi) kız öğrenciler % 51'ni (253 kişi) erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Eğitim kurumlarına göre incelendiğinde, erkek öğrencilerin üniversite örnekleme içerisinde 130 kişiyle büyük çoğunluğu oluşturduğu (%61), lise örnekleme içerisinde de çoğunluğu 161 kişiyle kız öğrencilerin (% 57) oluşturduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada;

- Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini saptamak için Seber (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ),
- Durumluk ve Sürekli Kaygı düzeylerini belirlemek için, Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye çevrilen Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory -STAI) kullanılmıştır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin (BUÖ) niteliği, ergen ve yetişkinlerde uygulanabilen özelliğiyle, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini değerlendiren bir ölçektir. (Seber ve ark., 1993:141). Beck Umutsuzluk ölçeği ilk olarak Beck ve arkadaşları (1974) tarafından uygulanmış ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının $\alpha=,93$; Durak (1994) ölçeği geçerliliğini ve güvenilirliğini belirleme yönelik çalışmasında alpha güvenilirlik katsayısını $\alpha=,85$; Seber ve arkadaşları (1993) yaptıkları umutsuzluk ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa katsayısı $\alpha=0,86$ bulmuşlardır. Öner ölçeğinin güvenilirliğine dair, Kuder Richardson güvenilirliğinin K R20 formülüyle hesaplanan katsayı $,86$ olduğunu bulmuştur. (Öner, 1997:307).

Durumluk -sürekli kaygı envanteri (STAI) kısa ifadelerden oluşan bir öz-değerlendirme (self-evaluation) anketi olup Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. Ölçeklerin test-tekrartest değişmezlik katsayıları Sürekli Kaygı Ölçeği için $,73$ ile $,86$, Durumluk Kaygı Ölçeği için $,16$ ile $,54$ arasında; alfa korelasyonları ile hesaplanan iç tutarlılık ve test homojenliğini yansıtan katsayılar Durumluk Kaygı için $,83$ ile $,92$, Sürekli Kaygı için $,86$ ile $,92$ bulunmuştur (Öner, 1997, s. 368).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikle araştırmada veri toplama araçlarıyla toplanan değişkenlerin araştırma grubunun özelliklerine göre betimleyici frekans ve yüzde tabloları çıkarılmıştır. Daha sonra da üniversite ve lise öğrencilerinin umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı puanları ayrı ayrı hesaplanarak analizler SPSS 13.0 (The Statistical Program for Social Science) istatistik paket programında uygulanmıştır. Umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişki; eğer varsa ilişkinin şiddeti ve yönü Pearson Korelasyonu (Simple/ Bivariate Correlation: Pearson Correlation Coefficient) ile elde edilmiştir. İki grup arasındaki farkları incelemek için t testi (Independent Samples t Test) uygulanmıştır. Uygulanan t testinde varyansların eşit olup olmadığını belirlemek için Levene testi kullanılmıştır. İki'den fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi (one-way Anova) uygulanmıştır.

BULGULAR

N = 496	Sürekli Kaygı	Durumluk Kaygı	Umutsuzluk
Sürekli Kaygı	1	$r= ,637(**)$ 0,00	$r= ,653(**)$ 0,00
Durumluk Kaygı	$r= ,637(**)$ 0,00	1	$r= ,493(**)$ 0,00

Umutsuzluk	r= ,653(**) 0,00	r= ,493(**) 0,00	1
------------	---------------------	---------------------	---

Tablo 3. Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki Korelasyon Analizi

Tablo 3’de umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi saptamak için gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre her üç değişken arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Sürekli kaygı ile durumluk kaygı arasındaki ilişkinin $r = ,637$, $p < 0,01$ olduğu görülmektedir. Bu sonuç sürekli kaygı ile durumluk kaygı arasında anlamlı ve doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sürekli kaygı puanı arttıkça durumluk kaygı puanı da artacaktır. Determinasyon katsayısı da (r^2) 0,4058 çıkmıştır. Durumluk kaygı ölçeğindeki artışın % 40,58’si sürekli kaygı ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Sürekli kaygı ile umutsuzluk ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = ,653$, $p < 0,01$). Sürekli kaygı puanı artış gösterdikçe umutsuzluk ölçeği de artış gösterecektir. Hesaplanan determinasyon katsayısı (r^2) ise 0,4264 çıkmıştır. Umutsuzluk ile durumluk kaygı arasındaki ilişkinin de ($r = ,493$, $p < 0,01$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü olduğu bulunmuştur. Determinasyon katsayısı ise (r^2) 0,2430 bulunmuştur.

Bu eğitim kurumunda bulunmaktan ve aldığınız eğitimden memnun musunuz ?		N	$\bar{X}$	S	t değeri	Anlamlılık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Evet	217	39,76	4,7	-6,22	0,00
	Hayır	279	43	6,46		
Sürekli kaygı puanı	Evet	217	45,03	4,9	-8,47	0,00
	Hayır	279	49,58	6,62		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Evet	217	2,71	1,96	-14,85	0,00
	Hayır	279	8,46	3,36		

--	--	--	--	--	--	--

Tablo 4: Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetine Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları

Tablo 4.'de gösterilen t testi sonuçlarına göre eğitim kurumundan memnuniyetin umutsuzluk ile durumluk-sürekli kaygı ölçeği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Eğitimden memnun olanların umutsuzluk puan ortalamasının ($\bar{x} = 2,71$), memnun olmayan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamasından ($\bar{x} = 9,3$) düşük olduğu ve aralarında farkın 0,05 ($p=0,00$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin eğitim kurumundan ve almış oldukları eğitimden memnun olma ve olmama durumlarının durumluk-sürekli kaygı üzerinde de yapılan t testi sonucunda $p<0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrencilerin eğitim kurumlarından memnun olmamaları umutsuzluk ve kaygı düzeylerini arttırmaktadır.

		$\bar{x}$	S	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Durumluk kaygı puanı	1.sınıf	40,3	5,01	2,153	0,093
	2.sınıf	41,08	6,2		
	3.sınıf	43,01	6,4		
Sürekli kaygı puanı	1.sınıf	46,4	5,93	4,072	0,007
	2.sınıf	47,63	5,82		
	3.sınıf	48,3	6,04		
Umutsuzluk ölçeği puanı	1.sınıf	3,75	1,72	16,39	0,00
	2.sınıf	5,75	2,34		
	3.sınıf	8,87	2,84		

Tablo 5: Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Umutsuzluk ve Kaygı Puanlarının Varyans Analizi

Tablo 5’de yer alan one-way anona analizi sonuçlarına göre lise öğrencilerinin sınıflara göre dağılımının umutsuzluk ölçeği ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde farklılık oluşturduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Durumluk kaygı üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Hangi sınıfların umutsuzluk ve sürekli kaygı ölçeği üzerinde farklılık oluşturduğunu bulmak için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlardan üç sınıf arasında da anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. Uygulanan Scheffe testi sonucuna göre birinci sınıflar, ikinci ve üçüncü sınıfa göre daha umutlu, üçüncü sınıflar birinci ve ikinci sınıfa göre çok daha umutsuzdur. Sürekli kaygı puanları açısından birinci sınıflar ile üçüncü sınıf arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Bu eğitim kurumunu eğitimini almış olduğum mesleği sevdiğim için seçtim.		N	– X	S	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Evet	330	42,08	6,46	2,684	0,008
	Hayır	166	40,57	4,7		
Sürekli kaygı puanı	Evet	330	48,62	6,65	5,295	0,00
	Hayır	166	45,51	5,09		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Evet	330	6,95	3,25	6,209	0,00
	Hayır	166	3,93	2,79		

Tablo 6: Öğrencilerin Eğitim Kurumunu İsteyerek tercih Nedenlerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine Etkisi

Tablo 6’da yer alan t testi sonucuna göre öğrencilerin bulunmuş oldukları eğitim kurumunu kendi tercihleri doğrultusunda isteyerek seçmelerinin umutsuzluk ve kaygı puanları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Buna göre eğitim kurumunu isteyerek tercih eden öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşüktür. Bu sonuç eğitim kurumundaki memnuniyet durumuyla paralel bir ilişki göstermekte ve meslek seçimi konusundaki bilinçli bir tercihin önemi de göstermektedir. Çünkü iş seçimi kişi için çok önemli olup, yaşamın amacını ve anlamını ifade etmektedir. İş, kişinin kimliğinin bir göstergesi olarak,

potansiyelini kullanma sahasıdır. İş aynı zamanda sosyal destek olmakla beraber, zaman ve emek karşılığında maddi kazancıda ifade etmektedir.

		N	$\bar{x}$	S	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Çok iyi	32	39,65	4,86	13,64	0,00
	İyi	218	40,61	5,49		
	Orta	202	42,11	5,99		
	Düşük	44	44,83	7,01		
Sürekli kaygı puanı	Çok iyi	32	44,71	5,67	9,193	0,00
	İyi	218	46,46	5,55		
	Orta	202	48,21	6,15		
	Düşük	44	51,73	8,12		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Çok iyi	32	2,81	1,57	31,34	0,00
	İyi	218	4,22	2,42		
	Orta	202	7,34	3,49		
	Düşük	44	10,03	2,88		

Tablo 7: Öğrencilerinin Okuldaki Başarı Düzeylerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisinin Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 7.'de yer alan anova analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin okuldaki başarı durumlarının kaygı ve umutsuzluk düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Başarı düzeyinin hangi aşamalarının umutsuzluk ve Durumluk Kaygı Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği üzerinde farklılık oluşturduğunu bulmak için, post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış ve başarı durumunun düştükçe umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden alınan puanın yükseldiği sonucu saptanmıştır. Her üç ölçekte de başarı durumunu “düşük” olarak değerlendiren öğrencilerin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu sonuçlardan başarı durumlarını “çok iyi” ve “iyi” kategorisinde değerlendiren

öğrencilerin daha düşük umutsuzluk ve kaygı düzeylerine sahip olduklarından daha iyimser oldukları söylenebilir.

		N	$\bar{x}$	S	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Çok iyi	168	40,85	5,42	28,52	0,00
	İyi	235	41,05	5,87		
	Yetersiz	93	44,1	6,45		
Sürekli kaygı Puanı	Çok iyi	168	45,95	5,56	11,13	0,00
	İyi	235	47,06	6,38		
	Yetersiz	93	51,62	5,8		
Umutsuzluk Puanı	Çok iyi	168	3,4479	3,97	87,05	0,00
	İyi	235	5,5696	1,57		
	Yetersiz	93	11,125	2,89		

Tablo 8: Öğrencilerin Okul Arkadaşlarıyla İlişkilerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisi

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin umutsuzluk ve durumluk kaygı ölçeği ile sürekli kaygı ölçeği düzeyine ilişkin anova analizi sonucunda elde edilen bulgular görülmektedir. Elde edilen anova analize göre öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Farklılığın hangi arkadaş ilişkileri arasında olduğunu test etmek için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış, arkadaş ilişkileri “yetersiz” olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde diğer arkadaşlık ilişkileri boyutlarıyla anlamlı

düzeyde farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişki düzeyleri düştükçe umutsuzluk düzeyi yükselmeye başladığı ve geleceğe yönelik kötümser bir tutum içersine büründükleri anlaşılmaktadır. Bu bulgulardan arkadaşlık ilişkileri yetersiz olan öğrencilerin iyi olan arkadaşlarına göre umutsuzluk ve kaygı düzeyleri açısından oldukça yüksek bir farklılığın olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel olarak bir eğitim sistemi, bedensel, ahlaksal, ruhsal ve duygusal bakımdan dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe ve karaktere sahip bireyler yetiştirmeyi hedefler. Aynı zamanda eğitimle varılmak istenen nihai sonuç, özgür ve bilimsel düşüncenin gelişmesi, insan haklarına saygı duyulması, girişimciliğin desteklenmesi, topluma karşı sorumluluk düsturuyla yapıcı ve verimli faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir. Bu ilkeler çerçevesinde, eğitimin toplumsal öneminin vurgulanmasının yanında, ülkenin ekonomik gücünü arttırmayı ilgilendiren ilkeler de yer almaktadır. Bu boyutuyla eğitim, bir ülkenin kalkınması ve dolayısıyla refaha ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü üretim faktörlerini oluşturan sermaye ne kadar iyi olursa olsun ancak üretim faktörlerinin diğer bir fonksiyonunu oluşturan nitelikli iş gücü ile mümkün olur (Kızılırmak, 2000).

Eğitilmiş ve üstün nitelik kazanmış bir personelin, her sektörde olduğu gibi turizmde de hizmet kalitesinin yükselmesinde, iş hacminin büyümesinde, zaman, malzeme, para ve iş gücü tasarrufunda, verimliliğin yükselmesinde, işletme değerinin artmasında önemli faydalar sağladığı bir gerçektir. Turizm eğitiminde ideal hedef, iş hayatının kantitatif ve kalitatif ihtiyaçlara cevap verebilecek bir şekilde yönlendirilmiş bir eğitim paketini oluşturmaktır. Eğitim paketinin içersinde mesleki ve diğer teorik bilgilerin yanında psikolojik destek (rehberlik hizmeti) ve kariyer planlama hizmetlerinin de yer alması gerekmektedir.

Gerçekleştirdiğimiz araştırma çalışmasında gerek lise ve gerekse üniversite düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kaygı ve umutsuzluk düzeyleri, rehberlik ve kariyer planlama hizmetlerinin önemini destekler mahiyettedir. Turizm sektörünün kendi özelliğinden kaynaklanan sorunlardan daha ziyade öğrencilerin geleceğe dair belirsizlikleri umutsuzluk ve kaygı düzeylerini yükselmektedir. Bunun için öne sürdüğümüz düşünceler aşağıda sunulmuştur.

Çocuğun gelişiminde anne-baba en önemli kriterdir. Anne-baba görev ve sorumluluklarını yerine getirmede tek başına yeterli olmayabilir. Bunun için eğitim almaya kendini geliştirmeye ihtiyacı vardır. Böylece bilinçli anne-babalar olarak bilinçli çocuklar yetiştireceklerdir. Bu durumda okullarda bulunan rehberlik servislerine büyük sorumluluklar ve fedakarlık gerektiren işler düşmektedir. Rehberlik servisleri, ailelerin çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri için çocukların içinde buldukları gelişim dönemleri hakkında aileleri bilgilendirilmeli

ve çeşitli sosyal etkinliklerde bulunmalıdır. Ayrıca rehberlik servisleri anne-babalarla bilgi alış-verişi içerisinde olmalıdırlar.

Psikolojik danışma ve rehberlik, bireyin gelişiminin, her döneminde ihtiyaç duyduğu yardımı sunan bir uzmanlık alanıdır. Rehberlik servislerinde öğrencinin saçının uzunluğu ve kıyafetiyle ilgili sorunlardan ziyade kişisel gelişimleri ile ilgili konulara yönelmesi, öğrencilerin sorunlarını çözmeye yönelik devamlı ve programlı olarak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Araştırmamız sonucunda ortaya çıktığı gibi, okuduğu bölümü bilinçli ve isteyerek seçen öğrencilerin daha pozitif ve umutlu, kaygı düzeyleri ise düşüktür. Öğrencilerin yaşadığı kaygı ve umutsuzluğu en çok arttıran faktörden biri gelecekteki belirsizliktir. Öğrenciler gelecekteki belirsizlikten, hedef ve amaç eksikliğinden dolayı kendilerini güvende hissetmemektedirler. Bundan dolayı okuldaki öğrencilerin seçecekleri branş konusunda bilgilendirmeler yapılırken, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri göz önüne alınmalı ve gerektiğinde uzman kişiler yönlendirilmelidir. Çünkü kişinin seçeceği meslek onun nasıl bir hayat süreceğini, yaşamının amacını, kişiliğinin kimliğini, potansiyelini kullanmasını, kendisine saygısını, sosyal desteğini, maddi kazanımını ve zamanını geçirme biçimini oluşturur. Öğrencilerin yetenekleri çerçevesinde iyi değerlendirilmesi için onların yakından tanınması ve sorunlarıyla ilgilenilmesi gerekmektedir.

Kariyer planlama hizmetinin sunulmasıyla öğrenciler, bilgi ve yeteneklerini kullanarak kendilerini geliştirebilecekleri bir iş, çalışabilecekleri sektörler hakkında bilgi edinebilecekleri hizmetleri temin edeceklerdir. Böylece kişinin kendini tanıması, geleceğe yönelik planlarını kişilik özelliklerine göre yapması, benlik değerinin yükselmesini sağlayacaktır. Benlik değer yüksek kişinin kariyer beklentisi de artacaktır. Kariyer beklentisi içinde pozitif düşüncelerin barındığı umudu oluşturduğundan yaşam kalitesinin artmasını sağlayacaktır. Yaşam kalitesi bireyin iyilik hali olup yaşamdan alınan öznel doyumun göstergesidir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkilerinin yetersiz olması kaygı ve umutsuzluk seviyelerinin yükselmesinde etkili olması, öğrencilerin sosyal yönlerini geliştirici ve birbirleriyle yakınlaşmalarını sağlayıcı çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin ve öğretim görevlilerinin öğrencilere mentorluk (hamilik süreci) konusunda daha aktif şekilde yardımcı olmaları öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişimleri konusunda oldukça yardımcı olacaktır.

Turizm eğitimi mesleki bir eğitimidir. Öğrencilerin sektörde başarılı olabilmeleri için uygulamalı eğitim şarttır. Uygulamanın yapılabilmesi için, donanımlı laboratuarlara ve deneyimli öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim ve öğretim kurumlarıyla turizm işletmeleri arasında istenen koordinasyon tam olarak sağlanamamıştır. Eğitim kurumları, turizm işletmeleri ve sektördeki meslek örgütleriyle kurulacak işbirliği turizm eğitiminin kalitesini arttıracak, böylece hizmet kalitesi de yükselecektir.

KAYNAKÇA

- Abbey, J., G., (2006). Hopelessness at the end of life: The Utility Of The Hopelessness Scale With Terminally Ill Cancer Patients, *British Journal of Health Psychology*, vol:11, 173–183.
- Ağaoğlu , O., K. (1991). *Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkinliği*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.
- Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda Kaygı Ve Bunu Etkileyen Etmenler, *Milli Eğitim Dergisi*, s:145, 15-19.
- Altman, L.A. ve Brothers, L.R. (1995). Career Longevity of Hospitality Graduates, *FIU Hospitality Review*, 13(2), 77-83.
- Akoğlan-Kozak, M. (2001). Türkiye’de Konaklama Sektöründe Çalışan Kadınların Tükenmişlik Durumları Üzerine Bir Araştırma, *Turizm Akademik*, 2, 11-19.
- Aksu, A., A., Köksal, C., D. (2005). Perceptions and attitudes of tourism students in Turkey, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17, 4/5, 436-447.
- Aktaş, A., Boyacı, C. (1992). Üniversiteler Kurumunda Lisans Düzeyinde Turizm İşletmeciliği ve Akdeniz Örneği. *III: Ulusal Turizm Kongresi*, Kuşadası Belediye Yayınları-5.
- Aktaş, A., Ehtiyar, R. (1995). Otel İşletmelerinde Çalışan Personelin İş Tatmini ve Örgütsel Gereksinimlerini Belirlemeye Yönelik Antalya Yöresinde Yapılan Bir Araştırma, *Adnan Menderes Üniversitesi VI. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitapçığı*
- Arslan, Ş., Kutsal, Y., G. (1999). Geriatriye Yaşam Kalitesinin Değerlendirimi, *Geriatric Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, 173-178.
- Atay, M., Gündoğar, D. (2004). İntihar Davranışında Risk Faktörleri: Bir Gözden Geçirme, *Kriz Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 3, 39-52.
- Baron, P., Maxwell, G. (1993). Hospitality Management Students` Image Of The Hospitality Industry, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 5 (5), 5-8.
- Bayam, G., Okay, T., Dilbaz, N., Açıkgöz, Ç. (2002). Sivil Savunma Birliği Çalışanlarında Kaygı, Umutsuzluk Ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri Ve Posttravmatik Stres Bozukluğu Sıklığı, *Kriz Dergisi*, 10(1), 1-9.
- Bradley, E.,H, Prigerson H, Carlson, M.,D, Cherlin, E, Johnson, H.,R, Kası, S.,V. (2004). Depression :Among Surviving Caregivers Does Length of Hospice Enrollment Matter?, *Am J. Psychiatry*, 161-162.

- Carver, C.S., Scheier, M.F. (1990). Origins and functions of positive and affect: a control-process view, *Psychological Review*, 97, 19-35.
- Ceyhun, A., G.; Ceyhun, B. (2003). Lise ve Üniversite Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Değerlendirilmesi, *Klinik Psikiyatri*, cilt: 6, 217-224.
- Cheavens, J., S.; Feldman, D., B.; Woodward J. T.; Snyder, C., R. (2006). Hope in Cognitive Psychotherapies: On Working With Client Strengths, *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, Volume 20, Number 2,135-145.
- Cooper, C., Shepherd, R. (1997). The relationships between tourism education and the tourism industry: Implications for tourism education, *Tourism Recreation Research*, 22(1), 34-47.
- Casodo, M.,A. (1992). Student Expectations of Hospitality Jobs, *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 33 (4), 80-82.
- Christou, E. (1999). Hospitality Management Education In Greece: An Exploratory Study, *Tourism Management*, Volume 20, Number 6, 683-691.
- Çakır, İ. (1998). Türkiye`de Lisans Düzeyi Turizm Eğitiminde Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğildir Meslek Yüksekokulu 1.Ulusal Turizm Sempozyumu Bildir iKitapçığı, Eğildir*.
- Demirer, H. (2000). Kapadokya Bölgesi Turizm Belgeli Konaklama İşletmeleri Üst ve Orta Düzey Yöneticilerinin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Kapadokya Toplantıları VII. Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu*, 8-23.
- Durak, A. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(3), Haziran, 1-11.
- Durak, A., Palabıykoğlu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik Çalışması, *Kriz Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 311-319.
- Eser, Z. (2002). Turizm Eğitime Üç Açılı Yaklaşım: Profesyonel Eğitim, Mesleki Beceri Eğitimi ve Girişimcilik Eğitimi. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri II. Cilt, Ankara.
- Freud, S. (---). *Psikanalize Giriş*, (Çeviren: Günsel Koptagel), Mert Yayıncılık, İstanbul.
- Getz, D. (1994). Students` work experinces, perceptions and attitudes towards careers in hospitality and tourism: A longitudinal case study in Spey Valley. Scotland, *International Journay of Hospitality Management*, 13(1), 25-37.

- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Davranışlar*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Gökdeniz, A., Çeken H., Erdem B. (2002), *Okul Sektör İsbirliği Çerçevesinde Stajdan Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerilerine Yönelik Bir Uygulama*, Turizm Eğitimi Konferans-Workshop Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Güleç, C., Köroğlu, E. (1997). *Psikiyatri Temel Kitabı*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Güzel, N. G. (2006). Yükseköğretimde Turizm Eğitimi ve Hizmet Kalitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hiemstra, S.J. (1990) Employment Policies and Practices In the Longign Industry, *International Journal of Hospitality Management*, 9(3), 207-221.
- Horney, K. (1999). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*, (Çeviren: Selçuk Budak), Öteki Matbaası, 4. Basım, Ankara.
- Jenkins, A., K. (2001). Making a caree of it? Hospitality students` future perspactives: An Anglo-Dutch study, *International Journay Contemporary Hospitality Management* 13(1), 13-20
- Johnstone, D. (1994). College at work: partnerships and rebuilding of American competence, *Journal of Higher Education*, 65(2), 168-181.
- İnanç, B. (1997). Kaygı ve Stres, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(16), 9-14.
- Iverson, R.D., Deery, M. (1997) Turnover culture in the hospitality indutry. *Human Resource Management Journal*, vol. 7, No 4, 71-82.
- KashanĠ, J.H., Stoyls, M.S., Dandoy, A.C., Viadya, A.F., Reid, J.C. (1991). Correlates of Hopelessness In Psychiatrically Hospitalized Children, *Comprehensive Psychiatry*, 32(4), 330-337.
- King, B., Mckercher, B., Waryszak, R. (2003). A comparative study of hospitality and tourism graduates in Australia and Honh Kong, *The International Journal of Tourism Research*, 5-6 Nov/Dec, 409-420.
- Kızılırmak, İ. (2000). Meslek Yüksekokulları Turizm ve Otelcilik Programlarının Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:147
- Koko, J., Guerrier, Y. (1994). Overedication, Underemployment And Jop Satisfaction: A Study Of Finnish Hotel Receptionist, *International Journey of Hospitality Management*, 13(4), 375-386.

- Koyuncu, M. (2000). *Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Turizm İşletmeleri Yöneticilerinden Beklentileri*. Kapadokya Toplantıları VII. Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 24-35.
- Kozak, M., Kızılırmak, İ. (2001). Türkiye`de Meslek Yüksekokulu Turizm-Otelcilik Programı Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelik Tutumlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişimi: Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, Bahar, 9-16.
- Köknel, Ö. (1999). *Günlük Hayatta Ruh Sağlığı*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1. Baskı, İstanbul.
- Köknel, Ö. (1998). *Zorlanan İnsan*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kuşluyan, S., Kuşluyan, Z. (2004). Turizm İşletmelerinde İşgören Devri: Anlamı, Türleri ve Nedenleri. *SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Sayı:1, Temmuz-Ağustos-Eylül, Yıl:1, 28-36.
- Kuşluyan, S., Kuşluyan, Z. (2000). Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey. *Tourism Management*, 251-269.
- Keung ,S.,W. (2000). Tourist's Perception of Hotel Frontline Employess' Questionable Job-related Behaviour, *Tourism Management*, Volume 21, Number 2, 121-134.
- Lavender, A., Watkins, E. (2004). Rumination And Future Thinking In Depression, *British Journal of Clinical Psychology*, vol. 43, 129-142.
- Macleod, A., K., Tata, P.; Tyrer, P., Schmidt, U., Davidson, K., Thompson, S., (2005). Hopelessness and positive and negative future thinking in parasuicide, *British Journal of Clinical Psychology*, 44, 495-504.
- Mısırlı, İ. (2002). Turizm Sektöründe Meslek Standartları ve Mesleki Belgelendirme Sistemi (Sertifikasyon). *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, Cilt:13, Sayı:1, 39-55.
- Öner, N., Le Compte, A. (1983). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1 Baskı, İstanbul.
- Özusta, Ş. (1995). Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Uyarlama, Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 32-44.
- O'Connor, R.,C., O'Connor, D.B., O'Connor, S.M., Swallowood, J., J. (2004). Hopelessness, Stres and Perpeccionism: The Moderating Effects Of Future Thinking, *Cognition and Emotion*, 18(8), 1099-1120.

- O'ConnoR, R., C., Connery, H., Cheyne, W. (2000). Hopelessness: the role of depression, future directed thinking and cognitive vulnerability, *Psychology, Health and Medicine*, Vol. 5, No. 2, 155-161.
- Pavesic, D.V., Brymer, R.A. (1990). Job Satisfaction: What's Happening to the Young Managers?, *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 30(4), 90-96.
- Pelit, E., Güçer, E. (2006). Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeler Üzerine Bir Araştırma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, 39-163.
- Palmeri, E., J., Connelly, R. (2005). Depression, hopelessness and suicide ideation among vulnerable prisoners, *Criminal Behaviour and Mental Health*, 15(3), 164-170.
- Purcell, K., and Quinn, J. (1996). Exploring the education-employment equation in hospitality management. A comparison of graduates and HNS, *International Journal of Hospitality Management*, 15(1), 51-68.
- Rutter, P.A.; Behrendt, A.E. (2004). Adolescent Suicide Risk: Four Psychosocial Factors, *Adolescence*, Vol. 39, No. 154, Summer, 295-302.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., Tekin, D. (1993). Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirliği, *Kriz Dergisi*, cilt:1, Sayı:3, Güz, 139-142.
- Seymen, A., O. (2002). Turizm İşletmelerinde Oryantasyon Eğitiminin İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Önemi ve Buna Yönelik Program Modelinin Oluşturulması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13, sayı: 1, 15-25.
- Siu, V., Tsang, N., Wong, S. (1997), What Motivates Hong Kong's Hotel Employees?. *The Cornell H.R.A., Quarterly*, October, 44-49.
- Tutar, H. (2007). Katı Olan Her İş Sanallaşılıyor Veya İşgörenin Artan Yalnızlığı Üzerine: Kuramsal Bir Yaklaşım, *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 9, Sayı:2, 116-141.
- Tuyluoğlu, T.(2003). *Türkiye'de Turizm Eğitiminin Niteliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tümkiye, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirilme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz, , 3(4), 445-457.
- Ünalı, Z.; Köseli, A.; Teker, N.; Şener, S.; Bal, E. (1994). *Sağlığın Gelişiminde Toplum Katılımı Sağlık Hizmetlerinin Sorgulanması*, Pelin Ofset Ltd.Şti., Ankara.

- Ünlüöner, K.(2004). Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Karşılaştırılması (1998-1999 ve 2003-2004 Öğretim Yılları) *Ticaret Ve Turizm Eğitim Dergisi*, Sayı:1, 108-130.
- Ünlüöner, K. (2000). Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri Ve Algılamaları Açısından Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3),218-238.
- Üzümcü, T., P., Bayraktar, S. (2004). *Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki eğitiminin Etiksel Açısından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*. 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, Kasım
- Wood, R., C. (1992) Hospitality labour trends. *Tourism Management*, 13 (3): 297-304
- Zohar, D. (1994). Analysis of job stress profile in the hotel industry *International journal of Hospitality Management*, 13 (3), 219–231.